

Pertti Suhonen: Suomalaisten arvot ja politiikka. WSOY, Helsinki 1988.

Arvot ovat kiehtova tutkimusaihe. Arvojen tutkimus voidaan nähdä tieksi niin subjektien toimintamotivaatioiden kuin objektiivoituneen, historiallisesti kasautuneen kulttuurinkin salaisuuksien ymmärtämiseen. On selvää, että arvoja voidaan tutkia ja tarkastella monista eri näkökulmista. Suhosen teoksen nimi yhdistää arvojen tutkimuksen politiikan analyysiin. Voisi kuitenkin väittää, että itse teos on otsikkoaan laajempi, sillä se johdattaa lukijansa sekä arvotutkimuksen monitasoiseen ongelmiin että pyrkii antamaan kuvan suomalaisten arvomaailmasta ja sen eriytyemisestä ja muutoksista.

Suhonen määrittää arvot ihmisten ajattelussa ja yhteiskunnan kulttuurissa vallitseviksi käsityksiksi yksilöiden, yhteiskunnan ja ihmiskunnan keskeisten päämääristä (31). Käsitellyissä arvotutkimuksissa surveymetodeista johtuen arvojen päättely objektiivoituneesta kulttuurinaikaisista ei esiinny metodisena vaihtoehtona, vaikka varsinkin arvojen pitkäaikaismuutoksia voisi selvittää ehkä parhaiten juuri kulttuurituotteiden ja dokumenttien erittelyllä.

Suomalaisten arvomaailmaa 1980-luvun puolivälissä selvitetään tehtyjen tutkimusten pohjalta kirjan toisessa luvussa ja arvojen vaihtelua yhteiskunnallisen aseman mukaan kirjan neljännessä luvussa. Molemmat kuvaukset ovat mielenkiintoisia ja valaisevia. Luvut osoittavat, että kirjantekijä on painiskellut jo monia vuosia empiirisen arvotutkimuksen kanssa.

Toisen luvun yleistävänä tuloksena on ajatus siitä, miten arvot muodostavat ulottuvuuksia ja järjestelmiä. Luvun empiiriset tulokset viittaavat siihen, että suomalaisten arvojärjestelmän perusulottuvuus kulkee minäkeskeisten ja universaalisten arvojen välillä. Myös neljännen luvun tuloksissa on monia mielenkiintoisia yksityiskohtia. Poimin niistä vain kaksi. Tuloksista ilmenee (taulukko 10), että ikäryhmien välillä vallitsevat varsin selvä eroja uskossa oman elämän hallintaan. Nuoret luottavat elämän hallintamahdollisuuksiin, vanhat eivät. Toiseksi, Suhosen tiedot vahvistavat joitakin naistutkimuksen väitteitä sukupuolten välisistä arvostuseroista. Tulosten mukaan naiset arvostavat miehiä useammin yliyksilöllisiä universaalisia arvoja sekä minäkeskeisistä arvoista perhettä ja ihmissuhteita. Miesten arvostukset ovat taas naisia useammin yleensä minäkeskeisiä ja kohdistuvat erityisesti aineelliseen hyvinvointiin (104). Todettakoon kuitenkin, että sukupuolten väliset arvostuserot eivät ole kovin suuria.

Suhonen tarkastelee myös paljon keskustellun arvokomuksen ajatuksen pätevyyttä Suomen suhteen. Tämä erittely sisältyy lukuun 5. Inglehartin arvokomoushypoteesin tarkastelun yhteydessä Suhonen esittää myös Inglehart-kritiikkiä. Euroopan yhteisön maissa tehtyjen arvomuutostutkimusten saldo on suhteellisen selvä. Mitään arvokomousta ei ole tapahtunut. Kehitys on kulkenut pikemminkin Inglehartin hypoteesiin vastaisesti. Joidenkin vuosien 1963—1986 arvomuutoksia koskeneiden kyselytietojen perusteella voidaan kuitenkin puhua suo-

malaisten arvojen muutoksesta. Suhonen tiivistää muutoksen toteamukseen, että turvallisuuden ja pysyvyyden arvostus on vähentynyt individualistisen vapauden ja itsensä toteuttamisen arvostuksen lisääntyessä. (133). Tulokset viittaavat kuitenkin siihen, että kyseiset muutokset ovat läpäisseet koko yhteiskunnan ja että arvomuutokset ovat vain varsin vähäisiltä osin sukupolvien välistä muutosta osoittavia.

Kun Suhonen saa tutkimuksessaan viitteitä arvomuutoksista, jotka liittyvät uusien individualisointimittensien tematiikkaan (vrt. Beckin "riskiyhteiskunta" - teos), olisi tällä kohdin suonen teoreettiselle keskustelulle ja spekulatiollekin pienon lisäajan. Onhan tämän individualisointimisprosessia koskevan keskustelun kääntöpuolella kysymys perinteisten yksilöllä sitovien rakenteiden ja miljöiden vaikutuksen murenemisesta ja arvojen konteksti- ja tilannesidonnaisten vaihtelun kasvusta (esim. Christoph Lau: Gesellschaftliche Individualisierung und Wertwandel, Luthen ja Meulemanin toimittamassa teoksessa Wertwandel - Faktum oder Fiktion?, Campus 1988).

Arvoja ja politiikkaa koskevassa luvussa Suhonen osoittaa, että ammattiasemien ohella puolueiden kannatus on sidottu myös yhteiskunnan jäsenten arvoihin. Tasa-arvon arvostajat kannattavat kansandemokraatteja, mutta sielun pelastumista huolestuneet eivät. Sosiaalidemokraattien kannattajia löytyy eniten sieltä missä aineellinen hyvinvointi on työväestön keskuudessa tärkeä arvo. Maailmanlaajuinen solidaarisuus motivoi SKDL:n kannattamiseen, muttei SDP:n tukemiseen. Kokoomuksen ja Keskustapuolueen kannatus liittyy uskonnollis- ja isänmaalliseen arvomaailmaan vielä 1980-luvun Suomessa (162—165).

Suhosen kirjan tulevaisuusprognosi on varsin pessimistinen. Tekijä toteaa: "Kolmen vuoden kuluessa tapahtunut arvopreferenssien kehitys ei lupaa lähestyvälle 1990-luvulle uudenlaista arvoilmastoa. Päinvastoin, muutos on kulkenut selvästi minäkeskeisten arvojen korostumisen suuntaan. Yksilön omiin tarpeisiin liittyvät intressit ovat vahvistaneet asemaansa kollektiivisen arvojen kustannuksella. Yhdestätoista referoitavasta arvosta ovat menettäneet asemiaan kolmen tärkeimmän joukossa eniten nälän poistaminen maailmassa ja rauha sekä näiden lisäksi luonnon säilyminen turmeltumattomana. Vastavasti asemaiaan ovat vahvistaneet hyvien ihmissuhteiden, hyvän toimeentulon ja terveyden arvostukset. Muitten arvojen kohdalla ei ole tapahtunut muutoksia." (185).

Edellä mainitun tulevaisuuden kuvan kohdalla voidaan kysyä, miksi on niin että minäkeskeisten arvojen ja laajemminkin individualisointimisprosessien pitäisi yhdistyä universalististen tai globaalien arvojen vastaisuuteen. Eikö ole yhtä hyvin mahdollista, että kysymys on suhteellisen lyhytaikaisista poliittis-ideologisista suhdanteista. Tällöin kysymys koskee ensisijaisesti yhteiskunnassa vallitsevien ideologisten kamppailujen muutoksia ja tuloksia sekä arvojen uutta artikuloitua niiden yhteydessä. Kyseinen tematiikka tuli mieleen lukiessani suurinpiirtein samanaikaisesti Suhosen teoksen kanssa Stuart Hallin thatcherismin ja vasemmiston kriisin erittelyyn

liittyvää kirjoituskokoelmaa *The hard road to renewal*. Kokonaisuudessaankin Hallin tarkastelutapa korostaa mm. perinteisten arvojen (vapaus, tasa-arvo, solidaarisuus, jne.) sopivuutta erilaisiin ideologisiin diskursseihin ja joustoa varsin erilaisiin tulkintoihin ja poliittisiin käyttöihin.

Arvoista keskusteltaessa lienee sopiva esittää myös arvostuksia. Suhosen kirja on suhteellisen jouheasti luettavaa tekstiä. Tutkimustietoa on tarjolla liiankin kanssa yhden suppean kirjan raameihin. Vastaavasti teoretisointia ja jopa spekulointia olisi sietänyt lisää. Esimerkin tästä tarjoaa kysymys arvojen peruuttamattomien historiallisten muutosten mahdollisuuksista ja arvojen kulttuurillis-historiallisesta epökkisidonnaisuudesta. Voivatko yhteiskunnalliset arvot perimmiltään muuttua, jos elämme vasta modernin yhteiskunnan täydellistymisvaihetta, vai onko kyse sittenkin vain tilapäisistä arvojen hinnannousuista ja laskuista, suhdanneinflaatioista ja uudelleenarvioinneista.

RAIMO BLOM
